

ידיעון הביטחון הסוציאלי בעולם

גיליון מס' 6 | טבת תשע"ז - ינואר 2017

מאת ד"ר ז'ק בנדלק

פתח דבר

ידיעון הביטחון הסוציאלי בעולם – נייר מידע ראשון מסוגו שמפרסם מינהל המחקר והתכנון של הביטוח הלאומי מדי רבעון – מציג את החדשות בתחום מדיניות הביטחון הסוציאלי במדינות שונות לנוכח האתגרים החברתיים שבהן.

גיליון מס' 6 מתמקד ברפורמת גמלאות הקיום שהונהגה באנגליה באופן חלקי ב-2013 ותורחב לכלל המדינה ב-2017: שישה סוגים שונים של גמלאות קיום מוחלפים בקצבה אוניברסלית (Universal Credit) שתפשט ותייעל את מערכת הביטחון הסוציאלי.

קריאה נעימה,
פרופ' דניאל גוטליב, סמנכ"ל מחקר ותכנון

רפורמת גמלאות באנגליה:

הקצבה האוניברסלית (Universal Credit) תורחב לרמה ארצית ב-2017

באפריל 2013 אימצה ממשלת אנגליה מדיניות חדשה בתחום הגמלאות עם דגש על הבטחת קיום הולם: קצבה אוניברסלית (Universal Credit) המחליפה שש גמלאות קיום שונות והטבות מס אחרות. מטרתה המוצהרת של רפורמה זו היא לצמצם את העוני כך שהעבודה תשתלם יותר, ולסייע לתובעי הקצבה ולבני משפחותיהם להיות עצמאים יותר". הקצבה הופעלה תחילה בצפון מערב אנגליה והורחבה בהדרגה לאזורים נוספים. במהלך 2017 היא תופעל בכל רחבי המדינה.

הקצבה האוניברסלית נועדה גם לפשט את מערכת התשלומים, על ידי מתן תשלום אחד בהתאם לתנאי הזכאות של המשפחה, והיא כוללת תמיכה בהוצאות הדיור והטיפול בילדים ותוספת לאנשים עם מוגבלות.

להלן הקצבאות וההטבות האחרות שהוחלפו על ידי הקצבה האוניברסלית:

- דמי אבטלה (Income-based Jobseeker's Allowance)
- קצבה לאנשים עם שכר נמוך (Income-related Employment and Support Allowance)
- גמלה להבטחת הכנסה (Income Support)
- מענק עבודה (Working Tax Credit)
- זיכוי מס עבור ילדים (Child Tax Credit)
- סיוע לדיור (Housing Benefit)

הקצבה האוניברסלית משולמת לעובדים שהכנסתם נמוכה ולמי שאינם עובדים, ואפשר לתבוע אותה באתר אינטרנט שהוקם במיוחד לשם כך ולעקוב אחר הטיפול בה באופן מקוון. הקצבה משולמת באופן רציף: מי שהכנסתם נמוכה והפסיקו לעבוד או מי שהחליפו מקום עבודה או הגדילו את היקף משרתם – יוסיפו לקבל את הקצבה באופן שוטף וללא הפסקה. הקצבה משולמת פעם בחודש לחשבון הבנק של הזכאי.

הקצבה מורכבת מסכום בסיסי אוניברסלי (basic standard allowance) ומכמה תוספות, וגובהה מחושב על-פי מצב המשפחתי ורמת ההכנסה. להלן דוגמאות לסכום הבסיסי*:

- ליחיד בן פחות מ-25: £ 251.77 לחודש
- ליחיד בן יותר מ-25: £ 317.82 לחודש
- לזוג ששניהם בני פחות מ-25: £ 395.20 לחודש
- לזוג ששניהם בני יותר מ-25: £ 498.89 לחודש

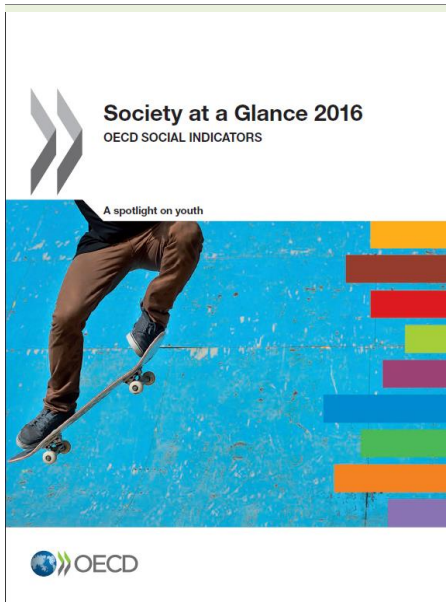
על הסכום הבסיסי מתווספות תוספות בעבור ילדים ונכים כדלקמן:

- לילד הראשון: £ 277.08 לחודש
- לכל ילד נוסף: £ 231.67 לחודש
- לילד נכה: בין £ 358 ל-£ 645 לחודש
- למבוגר נכה: בין £ 126 ל-£ 316 לחודש

עוד נקבע כי הקצבה תופחת ככל שההכנסה מעבודה תגדל: על כל תוספת הכנסה של £1 תקוזז הקצבה בשיעור של 65%.

בסוף 2016 הקצבה האוניברסלית שולמה לכ-420,000 משפחות, 171,000 בהן עבדו (41% מסך המקבלים).

* 1-ב-1 בינואר 2017: £1 = 4.7 שקל.

דוח חדש על מצב החברה במבט בינלאומי "לחיות על קצבאות" לפי המדדים החברתיים של ה-OECD

משנת 2001 הארגון לפיתוח ושיתוף פעולה כלכלי (OECD) מפרסם דוח אחת לשנתיים (Society at a Glance) ובו השוואה בינלאומית של נתוני דמוגרפיה ומאפייני המשפחה, ונתונים על תעסוקה, רווחה, ניידות, דיור, מצב בריאות, הוגנות חברתית, הוצאות רווחה ציבוריות, רווחה סובייקטיבית, לכידות חברתית ועוד. בדוח משתנים ייחודיים כמו שיעורי התאבדות, עלות הטיפול בילדים, האוכלוסייה בכלא, פער השכר בין גברים לנשים ומספר האימהות העובדות.

הדוח האחרון, ל-2016, עדכן מדדים אחדים מהמהדורות הקודמות והציג כמה מדדים חדשים, ובסך הכל 25 מדדים ל-34 המדינות החברות בארגון, בהן ישראל (החברה בו מ-2010). השנה מושם בו דגש מיוחד על נוער.

מדדים אחדים בדוח קשורים לפעילות הביטחון הסוציאלי. לדוגמה, בפרק **לחיות על קצבאות**, הארגון מציין שישראל היא אחת המדינות היחידות במערב שבה סכום הגמלה להבטחת הכנסה משתנה לפי גיל: הגמלה לצעירים נמוכה יותר מהגמלה למבוגרים. עוד מודגש בו, שבישראל מספר מקבלי הגמלה להבטחת הכנסה בשנים 2007-2012 נמצא במגמת ירידה, למרות הגידול המתמשך באוכלוסייה בגיל העבודה. הדוח מציין גם שרמת הגמלה בישראל אינה גבוהה דיה כדי למנוע עוני, בייחוד בקרב צעירים.

ישראל: העסקת עובדים עם מוגבלות במגזר הציבורי - חובה מ-2017. ומה המצב בעולם?

בינואר 2017 נכנס לתוקף בישראל תיקון לחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות הקובע כי גופים ציבוריים שבהם מועסקים יותר ממאה עובדים (חוץ מעובדי קבלן) מחויבים להעסיק אנשים עם מוגבלות חמורה בהיקף של 5% לפחות מכלל העובדים. תיקון זה נועד לאפשר ייצוג הולם של עובדים עם מוגבלות בקרב מעסיקי ציבורי גדול.

ומה קורה בעולם? מדינות רבות באירופה קבעו הוראות דומות ולא רק במגזר הציבורי. להלן כמה דוגמאות בולטות:

- **גרמניה:** מעסיק של 20 עובדים לפחות – חובת העסקה של אנשים עם מוגבלות חמורה בשיעור של 5% מכלל העובדים.
 - **אוסטריה:** מעסיק של 25 עובדים לפחות – חובת העסקה של אנשים עם מוגבלות (50% נכות לפחות) בהיקף של 4% לפחות מכלל העובדים.
 - **ספרד:** מעסיק של 51 עובדים לפחות – חובת העסקה של אנשים עם מוגבלות בהיקף של 2% לפחות מכלל העובדים.
 - **צרפת:** מעסיק של 21 עובדים לפחות – חובת העסקה של אנשים עם מוגבלות בהיקף של 6% לפחות מכלל העובדים.
 - **צ'כיה:** מעסיק של 25 עובדים לפחות – חובת העסקה של אנשים עם מוגבלות בהיקף של 4% לפחות מכלל העובדים.
 - **אירלנד:** חובת העסקה של אנשים עם מוגבלות במגזר הציבורי בהיקף של 3% לפחות.
- לעומת זאת, במדינות רבות אחרות באירופה לא נקבעה חובה כזאת, בהן למשל בלגיה, דנמרק, איסלנד, איטליה, נורבגיה, הולנד, שוודיה, שוויץ ואנגליה.

הידעתם?

ממשלת סין קיבלה פרס בינלאומי על הישגיה בביטחון סוציאלי

בנובמבר 2016, ממשלת הרפובליקה העממית של סין זכתה בפרס היוקרתי של הארגון הבינלאומי לביטחון סוציאלי (ISSA). בין נימוקי ההחלטה, "הרחבה חסרת תקדים של תוכניות הפנסיה של סין, ביטוח הבריאות וענפים אחרים של הביטוח הלאומי".

כדי להמחיש את רשת הביטחון המרשימה שהקימה סין בעשור האחרון, ISSA ציינה חמש עובדות ומספרים:

- בשנים 2008-2015 הוצאה הציבורית בתחום הרווחה בסין גדלה ב-20%, מ-6.6% מהתמ"ג לכ-10% ממנו.
- מספר התושבים המבוטחים בביטוח זיקנה בסיסי גדל מ-360 מיליון ב-2010 ל-860 מיליון ב-2015.
- מספר התושבים המבוטחים בביטוח בריאות ממלכתי גדל מ-317 מיליון ב-2005 ליותר מ-1.3 מיליארד ב-2015, וכך 95% מהאוכלוסייה בסין מבוטחים בביטוח בריאות.
- הביטוח הממלכתי הורחב גם לענפים אחרים, שבהם מספר המבוטחים גדל גידול ניכר, כגון אימהות, אבטלה ופגיעה בעבודה.

- כדי לשפר את יעילותם וזמינותם של שירותי הביטוח הלאומי, הוגדלה מצבת העובדים במערכת הביטחון הסוציאלי, ובסוף 2014 הגיע מספרם ל-178,598 – גידול של 27% לעומת 2009.

המספרים מספרים: ישראל בעולם השתתפות הממשלה במימון הביטחון הסוציאלי

בישראל, כמו ברוב מדינות המערב, מערכת הביטחון הסוציאלי ממומנת משלושה מקורות: תשלום דמי ביטוח (על ידי המבוטחים), הקצאת הממשלה (שמקורה מתשלומי מיסים) והכנסות אחרות (כגון ריבית על השקעות). בעשור החולף נצפתה במדינות האיחוד האירופי (EU) מגמה הפוכה מזו בישראל בחלוקת המימון בין המקורות השונים.

במדינות ה-EU יורד חלקם של דמי הביטוח (social contribution) בסך תקבולי הביטוח הלאומי, ועולה חלקה של הממשלה (general government contributions): חלקן של הממשלות באיחוד האירופי עלה בהדרגה מ-37.8% מסך התקבולים ב-2005 ל-40.5% ב-2014, ובישראל הצטמצם – מהרמה הגבוהה של כ-45% באמצע שנות ה-2000 לכ-41% ב-2015. כתוצאה ממגמות מנוגדות אלה, חלקן של הממשלות במימון הביטוח הלאומי היה זהה ב-2014 במדינות אירופה ובישראל (40.5%).

השתתפות הממשלה בסך מקורות מימון הביטחון הסוציאלי - ישראל והאיחוד האירופי (אחוזים), 2005-2015

ברוב מדינות האיחוד האירופי יש מימון מעורב של המדינה (מיסים) ושל המבוטחים (דמי ביטוח), אך יש הבדלים ניכרים בין המדינות במבנה המימון: במדינות אנגלוסקסיות (כגון אירלנד ואנגליה), וסוציאל-דמוקרטיות (כגון דנמרק ושוודיה), רוב המימון מבוסס על השתתפות הממשלה – 60%-80% מסך התקבולים; ובמדינות קורפורטיסטיות (כגון גרמניה, צרפת, בלגיה ושווייץ) רוב המימון מבוסס על דמי הביטוח ולכן השתתפות המדינה נמוכה במיוחד – 20%-40% מסך התקבולים.

העלייה בחלקה של הממשלה במימון הביטחון הסוציאלי בעשור האחרון מוסברת באיחוד האירופי בסיבות של דמוגרפיה: הזדקנות האוכלוסייה מחייבת לספק רמה הולמת של קצבאות (adequate benefits) לאוכלוסייה הולכת וגדלה כאשר חלקה של האוכלוסייה בגיל העבודה מצמצם.

מקורות

• פרסומי מינהל המחקר של הביטוח הלאומי
<http://www.btl.gov.il/Publications/Pages/default.aspx>

- OECD Data
- MISSOC: *The EU's Mutual Information System on Social Protection*
- Social Security Administration (SSA) and International Social Security Association (ISSA): *Social Security Programs Throughout the World*
- ISSA : *Social Security Country Profiles*
- ILO : *Social security inquiry database*
- European Commission : *European Social Policy Network*
- European statistics (Eurostat) : *Social protection statistics*